

Žemberová, Viera

Literárnohistorické reminiscencie, teda keď jubilanti neplačú

Slavica litteraria. 2010, vol. 13, iss. 1-2, pp. 155-157

ISBN 978-80-210-5357-1

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103941>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

jedného historického vzťahového jevu, Jaromír Linda (Konceptce výběrových seminářů pro bohemisty a slovakisty v Bělehradě) uplatnil své zkušenosti lektora v Bělehradě v česko-slovenském kontextu, Ivo Pospíšil (Nové obnažování podstaty: česko-slovenské vzťahy v trojí projekci: J. Jirásek, A. Pražák a A. Mach) se pokusil srovnat tři postavy česko-slovenského dialogu ve 20. století.

Workshop měl všechny rysy zkušeného střetávání, konfrontačního bádání vyrůstajícího z dlouhodobé tradice brněnské slovakistiky

a porovnávacího přístupu česko-slovenského včetně kontrastu vzájemnosti a nevzájemnosti, ovlivňování a rezistence, přirozenosti a groteskně absurdních poloh, polemického dialogu a rámcové shody. Brněnské česko-slovenské workshopy, semináře a konference na půli cesty z Prahy do Bratislavy se za 12 let existence staly středoevropským pojmem, ačkoli k nim ne všichni relevantní bohemisté, slovakisté, slavisté a další našli cestu.

Ivo Pospíšil

LITERÁRNOHISTORICKÉ REMINISCENCIE, TEDA KEŽ JUBILANTI NEPLAČÚ

Ľudia v istých okamihoch svojho aktívneho profesijného života zaokrúhľujú naplnené roky i tak, že sa vracajú k tomu, čo zaplňa ich pracovný stôl, no a v literárnej vede toto nepísané spoločenské pravidlo platí naisto. Sedemdesiatnik *PhDr. Rudolf Chmel, Dr.Sc.* (11. 2. 1939), posledné roky pôsobí na Karlovej univerzite, si túto udalosť pripomenul za pomoci vydavateľstva Kalligram súborom svojich kultúrnych, kulturologických a politologických prác, ktoré vyšli pod spoločným, azda aj zneisťujúcim pomenovaním *Romantizmus v globalizme* (2009).

Vydavateľ rozčlenil tematicky a problémovo i časovo a vzťahovo súbor do piatich blokových častí, vo všetkých však dominuje slovenská problematika v slavistickom a európskom dejinnom kontexte. Prvá časť siahla do predminulého storočia a venuje sa tým osobnostiach z národných dejín, ktoré podľa autorovho zväženia zasiahli do národného pohybu či už osobnostne, svojou tvorbou alebo názormi na formovanie budúcich národných dejov; aj preto sú medzi nimi *Ludovít Štúr, Jozef Miloslav Hurban, Samuel Štefanovič, Štefan Launer, Albert Škarvan, Ján Lajčiak, Alexander Matuška a Ivan Kadlečík*. Tentoraz svoj raný literárnohistorický výskum a záujem o genézu a rozvíjanie slovenskej literárnej kritiky R. Chmel zužitkoval tak, že ich napojil na politický, ekonomický a kultúrny kontext európskeho etablovania národa prostredníctvom výrazných osobností s predstavou, ako napredovať a emancipovať sa v meniacich sa podmienkach moderných národných spoločenstiev.

Emancipačné pohyby v minulosti či v žitom čase R. Chmel objasňuje v naširoko rozprestretom dejinnom a v jeho rámci aj sociologickom a kulturologickom dotyku, aby jeho výklad „romantizmu v globalizme“, takmer vždy nepriamočiarych aj zložitých, nadľahčených i vystupňovaných názorov a ich uskutočnení, smeroval k príčine a následku problému, ktorému sa venuje v národných i medzi národmi jestvujúcich kontaktoch.

Rovnomenná sentencia z drámy Ivana Stodolu pri jubilujúcom *PhDr. Vladimirovi Petříkovi, CSc.* (1. 3. 1929) má viacnásobné opodstatnenie. Jubileá sú rozličné a odlišné na ne reagujeme, no v literárnej vede azda vždy ide predovšetkým o náročné súhrny postavené na roveň hodnotiaceho vysvedčenia z obsahu a dosahu životnej výskumnej aktivity jednotlivca.

Vladimír Petřík sa natrvalo spája so slovenskou literatúrou 20. storočia, a ako sám pridáva, ak siahol v čase hlbšie, tak len na doznievajúce 19. storočie, lenže treba pridať i to, že z genológie si vybral epiku a príležitostne sa zahľadel i na výsledky literárnej vedy, ak sa odovzdávali do kultúrneho a vedeckého prostredia ako záver istého, čo aj len čiastočne uzavretého problému.

Od jubilanta sa očakáva a možno to v podvedomí aj on navodzuje, že sa predstavia v celostnosti trajektórie jeho „života“, o ktorom má širší dosah hovoriť a ponárať sa po zovšeobecnený význam do nich. Prístup, ktorý sa napokon zvolí, pravidla býva podnecovaný aj limitovaný odlišnými skutočnosťami, ale za nimi vždy ostáva určujúcim činiteľom vôľa

i „váha“ toho, o kom, čo a ako sa bude hovoriť. Ak za jubilujúceho literárneho vedca Vladimíra Petříka vypovedá jeho výskum, sme na správnom mieste, ak za človeka v zrelom veku spojeného s kultúrou a literárnym životom cez polstoročie sa vynárajú v jeho pracovnom i osobnom prostredí človečské danosti prelinajúce toleranciu, ústretovosť, pracovitosť, ale aj utiahnutosť a pokoru, potom sa dá porozumieť i tomu, prečo si silu svojho života pripomína knižkou rozhovorov (*Hľadanie minulého času. Otázky Vladimír Darovec*, 2009) a nie inak.

Osobnosť literárneho historika, literárneho kritika, príležitostného kultúrneho publicistu Vladimíra Petříka rezonuje v českom a slovenskom literárnovednom prostredí od päťdesiatych rokov 20. storočia ako neprehliadnuteľná osobnosť vo viacerých významoch. Skutočnosť, že sa nevtieravo usiluje presvedčiť a aj „doložiť“ svoju rolu človeka z okraja diania však ten, kto pozná jeho práce, postoj, reakcie na zložité situácie, musí presunúť do jeho osobného presvedčenia opodstatnenej pokory voči umeniu, vede a životu samotnému. Najskôr takýto prístup k času a jeho obsahu vo vzťahu k sebe zvolil ten, kto neopustil osobné korene svojho rodu pre ich hĺbku a nadčasovosť odovzdávaného odkazu v rode i spoločnosti, že kritik a historik literatúry Vladimír Petřík sa spájal svojím výskumom, názormi, postojmi s tým, čím slovenská literárna veda žila od druhej polovice 20. storočia po súčasnosť. A pri lustrovaní tak rozsiahleho dejinného času, kultúrneho života, neboli to jednofarebné desaťročia, ktoré sa by sa zliali iba do pocitu osobnej závažnosti či významnosti.

Petríkove práce v literárnej vede (*Literárne dielo dr. Ladislava Nádaši-Jégého*, 1956, *Hľadanie prítomného času*, 1970, *Človek v Jégého diele*, 1979, *Hodnoty a podnety*, 1980, *Proces a tvorba*, 1970, *Desaťročie nádejí a pochybností*, 2000) patria medzi tie, ktoré sa pohybujú na vymedzenej ploche druhu, žánru, generácie, poetológie, filozofovania, estetiky či autorskej dielne. Vedomie

vymedzenia „problému“ treba najskôr chápať ako osobnú výzvu na precíznosť, trpezlivosť, analytickosť, jednoducho na ponornosť k dostredivému miestu umeleckého textu jubilant naznačuje, že mu ide v tejto súvislosti predovšetkým o autora, doplníme o „rolu“ i „štatút“ stratégie autora v umeleckom texte. Na viacerých miestach vo výskume Vladimíra Petříka prevažuje dejinný, intímny čas v jeho variáciách a premenách, čo znamená, že ide o ten typ metódy práce s umeleckým textom, ktorý prekračuje horizontálu textu a sústreďuje sa na vertikálne vnútrotextové podložie, ktoré smeruje prostredníctvom stratégie autora, k filozofovaniu tematizovanému v umeleckom texte, prsto k spôsobu utvárania stratégie textu.

Možno, že prežíva naivná a zjednodušená predstava o literárnom vedcovi ako o mužovi, ktorý sa od svojich navrstvených kníh nedostane ďalej ako po roh svojho pracovného stola, teda realita mu uniká tak, ako mu unikajú prosté ľudské starosti i radosti. A že to tak nie je a vedec si svoje spoločenské miesto formuje nie prsto a nie jednorazovo, dokumentujú rozhovory venované životu jubilanta, jeho ceste od štúdií k literárnej vede, hovorí sa o jeho ľudskom i profesijnom pôsobení v ústavoch na výskum literatúry v Slovenskej akadémii vied, vážne slovo pamätníka sa vyriekne o dramatických desaťročiach druhej polovice 20. storočia, pripomenú sa tie osobnosti i mená, ktoré v nich zohrali svoju rolu a nemálo pozornosti sa venuje próze jednotlivých desaťročí. Rozhovor si vyslúžil vymedzenie hneď v úvode publikácie, o ktorej sa naznačuje, že má memoárové podložie: „*Pravda, všetko závisí od osobnosti, jednak pýtajúceho sa, jednak odpovedajúceho. Na správne položené otázky môžu byť zaujímavé, neošúchané odpovede, inak rozhovor neprinesie veľa nového. Ale v rozhovore nejde len o fakty, ide aj o zážitok. Odhaľuje sa človek, nie téma*“. A tak v expozícii sa ukotví to, čo je v práci s umeleckým textom i v práci s odborným textom o umeleckom diele podstatné, a to spočíva v schopnosti porozumieť tomu, kto za ich vznikom stojí.

Rozhovory s Vladimírom Petříkom sú správou o dejoch, činoch, postojoch jednej „profesie“ v konkrétnej dejinnej dobe, za ktorú vypovedajú autori a ich umelecké dielo, aby bolo „jasné“, v čom spočíva sila slova,

ako môže slovo a jeho nositeľ sa sám, i môže byť ďalšími pripravení o aktuálny zmysel a hodnotiacu i hodnotovú ozvennosť svojho príbehu, verša, tézy či programu, keď podľahne tlaku ľahšieho riešenia. Rozhovory nemoralizujú, ale hovoria o morálke, nesúdia, len si pripomenú priebeh udalostí a jej aktérov, naznačujú prepojenosť na český kultúrny a literárnovedný svet a jeho predstaviteľov v spojení s nežičlivým okamihom (*Jiří Hájek, Ladislav Štoll*) alebo pre ich nadčasový dosah (*Jan Mukařovský, Ladislav Patera*) podľa autora rozhovorov.

Postoj spomínajúceho ako strategická rola, ktorú si osvojil Vladimír Petřík v rozhovoroch s tak závažným dosahom pre vývin sloven-

skej literatúry posledných desaťročí mu pripisuje neprehliadnuteľné poslanie mravného i diferencujúceho „glosátora“ toho „materiálu“, ktorý sa raz presunie zo žitej prítomnosti pamätníkov do projektov navrstvujúcej sa „novej“ literárnej histórie, kde takto zvolený postoj k príbehu, výkladu i zvažovaniu toho, čo prežili tí, čo tam boli, teda i tí, čo majú vyprofilovaný „názor“ na nedávnu spoločenskú i kultúrnu minulosť, stáva sa studnicou nielen na sústreďovanie faktov, ale predovšetkým na ich objasňovanie, možno aj na tvarovanie podložia budúceho objektívneho výkladu moderných dejín národnej literatúry.

Viera Žemberová

